

Ord roste Landstinget for den Maade, hvorpaa det havde behandlet dette Forslag.

Som Lovforslaget angaaende Lens og Stamhuses Overgang til fri Ejendom nu antagelig vil blive vedtaget af den høje Rigsdag, gaar det ud paa, at den nuværende Besidder for at blive fri Ejer af Godset, som han hidtil har besiddet, med dertil hørende Fideikommiskapitaler, der har erstattet tidligere Jordegods, skal afstaa 20 pCt. deraf til Staten, hvis der ikke hviler Hjemfaldsret paa Godset, ellers 25 pCt. Dette vil, som jeg før sagde, naar Vurderingen af 1920 lægges til Grund, give en samlet Afgift til Statskassen paa omkring 100 Mill. Kr. Disse Penge henlægges til en Jordfond, hvis Midler skal anvendes til Jorderhvervelse eller til Udlaan til mindre Jordbrug. Endvidere skal vedkommende Fideikommisgodsbesidder stille $\frac{1}{3}$ af den af ham besiddede Jord til Raadighed for Staten mod en Erstatning efter, hvad en forstandig Køber vilde give for Jorden, saafremt den tilhørte en middelstor Bondegaard. Paa denne Maade vil Staten komme i Besiddelse af 40 000 Tønder Land, der skal anvendes til Husmandsbrug og overdrages Brugerne efter Reglerne i Lovforslaget om Anvendelse af Jord i det offentlige Eje, og det er en Forudsætning fra min Side for Vedtagelsen af Lovforslaget, som her foreligger til Behandling, at ogsaa Forslaget om Anvendelse af Jord i offentligt Eje bliver vedtaget. Vedkommende Fideikommisgodsbesidder skal saa inden Udgangen af Aaret 1920 henvende sig til Justitsministeriet, hvis han ønsker at benytte sig af Lovens Regler. Gør han ikke det, kan han ganske vist endnu i Løbet af Aaret 1921 henvende sig til Justitsministeriet om at faa Reglerne anvendt, men saa stiger den Afgift, han skal svare Staten, henholdsvis fra 20 til 25 og fra 25 til 30 pCt.; efter Udgangen af 1921 vil vedkommende Fideikommisbesidder ikke mere kunne opnaa nogen Adgang til at faa sin Besiddelse udleveret til fri Ejendom, men der vil saa blive paalagt ham en aarlig Skat af henholdsvis 1 pCt. og $\frac{1}{5}$ pCt. udover alle andre Skatter, han skal svare til Staten af selve Fideikommisbesiddelsens Værdi. Den Jord, som paa denne Maade bliver stillet til Raadighed for Staten, skal være til Statens Raadighed i 20 Aar, saaledes at den kan aftages, efterhaanden som Staten faar Brug for Jorden.

Nu maa man vel sige, at 100 Mill. Kr. i en Jordfond og 40 000 Tønder Land til

Husmandsbrug ikke er nogen ringe reel Følge af Gennemførelsen af dette Lovforslag, men jeg tror alligevel, at den rent sindbilledlige Betydning af Gennemførelsen er endnu større end den reelle. Det er i Virkeligheden en stor Ting, at Len og Stamhuse og Fideikommissgodser nu ophører at eksistere som saadanne og gaar over til fri Ejendom. Det betyder nemlig, at den sociale og økonomiske Magt, som kunstig opretholdes for nogle Slægter her i Landet ved det fideikommissariske Baand, nu efterhaanden forsvinder, ligesom disse Slægters politiske Indflydelse forsvandt ved Ophævelsen af den privilegerede Valgret til Landstinget og Gennemførelsen af Grundloven af 5. Juni 1915.

Oprettelsen af Len og Stamhuse skyldes jo oprindeligt et fra Frankrig indført Ønske om at samle en rig Adel om den enevældige Konges Hof til Forøgelse af Hoffets Glans, Magt og Herlighed. Det var derfor kun naturligt, at der, da Enevoldsmagten afskaffedes i 1849, blev truffet den Bestemmelse, at det ved Lov skulde nærmere ordnes, hvorledes disse fideikommissariske Baand kunde løses og Lenene Stamhusene og Fideikommissgodserne overgaa til fri Ejendom. De store Adelslægter havde imidlertid i 1849 saa stor Magt, at der ikke kunde blive Tale om, at denne Løfteparagraf blev indfriet. Tværtimod, det lykkedes Godsejerne i 1866 at faa sprængt Forfatningen af 1849 og indført den privilegerede Valgret til Landstinget, og da selv den ikke syntes dem at give Raaderum nok for deres Trang til Magtudfoldelse, brød de ogsaa Grundloven af 1866 og regerede Landet udenfor Forfatningen ved Hjælp af provisoriske Love i en Aarrække. I Forfatningen af 1866 var ganske vist Løftet om, at Len og Stamhuse skulde overgaa til fri Ejendom, gentaget, men den Gang var Adelens og Godsejernes Overmod saa stærkt, og de var saa kortsynede, at de ikke sørgede for at faa ordnet denne Sag, medens de havde Magten her i Landet. Det er sikkert noget, de bittert fortryder i Dag.

Den Ordning, som her bringes i Forslag, og som nu forhaabentlig bliver vedtaget, vil forekomme Lens- og Stamhusbesidderne dyr, endog meget dyr, men den er efter min bedste Overbevisning fuldkommen retfærdig. Fideikommissgodserne med de dertil knyttede Kapitaler er efter min Mening ikke alene nu en forældet Institution, men er ogsaa en fuldkommen umoralsk Institution. Institutionen er for-